דער וועג פון פשרות...

נישט איין יוד שטעלט זיך די דאָזיגע, תמימות'דיגע שאלה: צו וואָס פערשאַפען „אומזיסטע" מחלוקת און שנאת חנם ביי יודען? צו וואָלט דען נישט כדאי געוועזען, אַז די רעליגיעזע יודען זאָלען אַ ביסעל פערציכטען אויף זייער „פאַנאַטיזם און קנאות" כדי איינצושטילען דאָס העלישע פייער, וואָס האָט זיך לעצטענס אַזוי פערגאַנדערגעשפרייט אין דער יודישער מחנה? אַנדערע גיבען נאָך בתמימות, צו מעגליך, ווען מיר וואָלטען זיך מקרב געוועזען צו „זיי", צו די פערשידענע פרייע, הייסט עס, וואָלטען יענע אויך פיעל נאָכגעגעבען און עס וואָלט ממילא געהערשט שלום ושלוה אויף די יודישע גאַס..., און זעלבסטפערשטענדליך, אַז די גאַנצע שולד פאַלט נאָר אויף די „האַרטנעקיגע" רעליגיעזע יודען וועלכע ווילען נישט שטענדיג איינגעהען אויף פשרות. אויף אָט, די קנאים, הייסט עס, פאַלט דער גאַנצער שולד אין דעם מחלוקת און שנאת חנם וואָס עס הערשט ביי יודען.

די פראַגע איז זייער אַ אָנגעווייטאגטע און אַ קאָמפּליצירטע, נישט נאָר פאַר'ן איינפאַכען פשוט'ן יוד, נאָר אויך פאַר פיעל פון אונזערע, אַזוי צו זאָגען, פיהרער..., זי פאָדערט דארום אַ ערנסטע אָבהאַנדלונג און בעלייכטונג אויף וויפיעל אַזאַ בעשולדיגונג שטימט מיט די ריכטיגקייט. און דאָס קען גאַנץ לייכט אויפגעקלערט ווערען נישט נאָר מיט בלויזע השערות נאָר דורך לעבעדיגע פאַקטען.

און אָט איז איינער פון די פיעל פאַקטען: מיט אַ גאַנץ קורצע צייט צוריק האָט זיך געפיהרט אין תל אביב אין די ערשטע יודישע שטאָדט, אַפערביטערטער קאַמף וועגען בעשטימען שבת אַלס אָפיציעלער רוהעטאָג. די רעליגיעזע יודען וועלכע גרופּירען זיך אַרום די אַגודת ישראל האָבען דאָ געפאָדערט דורכאויס צו בעשטימען דעם „שבת דתית", דעם רעליגיעזען שבת, וועלכער מוז זיך דורכאויס שטיצען אויף די תורה. זענען געקומען אַנדערע, די „מעסיגערע אָרטאָדאָקסען, די בעלי שלום" וועלכע בעזיצען אַ היבשע דאָזע „רעליגיעזע טאָלעראַנץ" מיט'ן הרבנית הראשית אין דער שפּיץ און ערקלערט: צו וואָס פערשאַרפען אומזיסטע מחלוקת, אין די צייט וואָס ביידע צדדים ווילען שבת, אי די פרייע, אי די פרומע. און אַדאַנק זיי איז טאַקי אָנגענומען געוואָרען דאָס געמעסיגטע שבת-געזעץ; וועגען וואָס דאָס הרבנית הראשית האָט מודיע געוועזען מיט גרויס שמחה אין די גאַנצע יודישע וועלט, וועגען „גרויסען נצחון", אַז דאָס יודישע תל אביב האָט בעשלאָסען צו רוהען שבת... און דאָס מחלוקת האָט זיך איינגעשטילט.

און אָט זעהען מיר ערשט דעם רעזולטאַט פון דעם דאַמאָלסדיגען „מעסיגען בעשלוס":

אַ דאַנק דעם נצחון פון די מעסיגערע אָרטאָדאָקסען האָט דער ערשטער יודישער שטאָדט-ראַט אין תל אביב — ווי עס מעלדען די ירושלים'ער צייטונגען — געמאַכט אַגרינדליכע אָפּעראַציע איבער'ן שבת. זי האָט בעמליך ערקלערט: „אַז שבת איז טאַקי אַ רוהע-טאָג אין וועלכען ס'ברויך זיין געשלאָסען בלויז די געשעפטען, דאַגעגען די רעסטאָראַנען, פוהרען, רויכערן, געהערט דעם שבת נישט אָן"...

אָט אַזוי האָט פערשטאַנען דער צווייטער צד נאָכצוגעבען...

דער בעשלוס האָט זעלבסטפערשטענדליך אַרויסגערופען די גרעסטע פערביטערונג זאָגאַר צווישען די מעסיגערע אָרטאָדאָקסען, אַ דאַנק וועמענס פשרה, דער בעשלוס וועגען שבת איז דאַן דורכגעגאַנגען...

און אָט יעצט הויבט זיך אָן די מלחמה...

אָט, דאָס איז דער רעזולטאַט פון די פריהערדיגע פשרה...

און וואו אַזוי בעציהט זיך כאָטש דער אָפיציעלער ציוניסטישער אָרגאַן, דער „העולם" צו די דאָזיגע מעסיגע בעלי הפשרות'דיגע אָרטאָדאָקסען.

אויך דער אָפיציעלער ציוניסטישער „העולם" קען זיך שוין מעהר נישט איינהאַלטען און ער ערקלערט אַ „מלחמת מצוה" זאָגאַר די פאַנאַטישע מזרחיסטישע רבנים וועלכע זיי פאָדערן אָבצוהיטען דעם שבת כפשוטו. און ס'האָט זיי נישט געקענט ביישטעהן די אַלע זכותים און אויך נישט דאָס פאַרען זיך אַרום די לעצטע שמחת-מצוה פון אוניווערזיטעט... און אַזוי האָט מען ניעט יוצא געוועזען פאַר קיינעם...

וואָלט מען אָבער פריהער נישט געוואָלט יוצא זיין פאַר אַלעמען, און מ'וואָלט אָנגענומען דעם „תורה-שבת", וואָלט דאַן ממילא דער תל-אביב'ער שטאָדט אַזאַ ערקלערונג יעצט נישט געקענט מאַכען...

אָט, אַזוי זעהען אויס די פשרות...

אויך ביי אונז אין שעדלעץ איז, מען איינגעגאַנגען אויף אַ „פשרה" און נישט געלאָזט רעדען... איינעם פון די גרעסטע רביים וועגען חיזוק הדת, כדי נישט צו זיין פאַרטייאיש...

אַזוי האָט מען געמאַכט אַ קאָמפּראָמיס און אָבגעוואָרפען דעם פאָרשלאַג צו בעשטימען אַ שטיצע פאַר'ן בית-יעקב און אָנשטאָט דעם האָט מען בעשטימט אַ סובסידיע פאַר'ן אַקאַדעמיקער הײם וכו' וכ'.

און טאָמער איז נאָך ווייניג געוועזען, האָט אונזער חסידישע, פשרות'דיגע קהלה בעשלאָסען אַנטייל צונעהמען אין די שמחת-מצוה און אַרויסצושיקען אַ בעגריסונגס טעלעגראַמע צו דער ערעפענונג פון ציוניסטישען „דריטען בית המקדש", דעם אוניווערזיטעט, אָבער מיט דעם אַלעם האָט מען נאָך אַלץ נישט יוצא געוועזען און מען איז געקומען ביז צו אַ אַבסורד... מ'האָט בעמליך למען השלום, אָבגעגעבען דעם זאַל פון יודישען שפּיטאָל וועלכער געפינט זיך אין רשות פון די קהלה, איינצואָרדנען דאָרט שבת צונאַכטס אַ מאַסקען באַל — מיט טענץ ביז אין דער פריה...

און ווען די אָרטאָדאָקסישע וועהלער האָבען אַריינגעשיקט אַ פערביטערטען פּראָטעסט האָט די קהלה אויף די לעצטע זיצונג בעשלאָסען איינצוגעהן אויף אַ פשרה. נעמליך זי האָט צו וויסען געגעבען די איינאָרדנער פון מאַסקען-באַל, אַז זי, די קהלה, הייסט עס, וועט גאָר נישט האָבען דאַגעגען אויב מ'וועט אויפ'ן אָרט פון מאַסקען-באַל איינאָרדנען אַ „אָווענד"... (אַנדערש קען מען נישט פערשטעהן דעם זין פון לעצטען גמינע בעשלוס) די לעצטע האָלטען גראַדע נישט פון קיין פשרות און דער מאַסקען-באַל איז טאַקי איינגעאָרדענט געוואָרען מיט אַלע פיטשעוויקעס און אַלע הכנות זענען געמאַכט געוואָרען אין טאָג פון שבת!...

אָבער געהאָלפען צום שלום האָט עס ווייניג-וואָס און נאָכדעם אַלעם הערט איהר ביי די מינדעסטע געלעגענהייט די עגלה-ערופה-שטימע דיבערן, „שלומיש, שלומאַקיש"!

אָט אַזוי, האָט אונז „דער וועג פון פשרות" געבראַכט צום גרעסטען חלול השם. און גלייכצייטיג האָט ער אויף קיין האָר נישט מקרב געווען דעם שלום. דען וואָס מעהר איין צד איז נאָכגיביג אַלץ מעהר פאָדערט דער צווייטער...

אַ כאַראַקטעריסטישען אילוסטרירט „דעם וועג פון פשרות" דער פאַל וועלכער איז פאָרגעקומען לעצטענס מיט'ן מזרחיסטישען „קרן-היסוד-אינסטרוקטאָר" אין שעדלעץ וועלכען דער ראַבינאַט האָט דורכ'ן בית-דין שמש פערבאָטען צו רעדען וועגען „קרן היסוד" אין בית המדרש. דער לעצטער — איינגעהענדיג אויף אַ קאָמפּראָמיס — האָט גערעדט— אין שוהל און ערשט דערנאָך אין בית מדרש...

נו, איז טאַקי דער וועג פון פשרות דער סאַמע ריכטיגסטער?

אמת, דער וועג פון פשרות און קאָמפּראָמיסען זעהט זיך אויס צו זיין פיעל לייכטער און בעקוועמער, אָבער ער זעהט זיך נאָר בלויז אויס אַזוי, אין די ווירקליכקייט איז ער פיעל שווערער און קאָמפּליצירטער פונקט ווי יענער וועג וועלכער ווערט בעצייכענט דורך די ח"זל אַלס „קצרה וארוכה"...

דערביי מוזען מיר אָנמערקען, אַז מיר האָבען נישט ח"ו צי טוהען מיט מענשען וואָס האָבען בייזוויליגע אָדער שלעכטע כוונות. אונזערע פאָרשטעהער אין די קהלה זענען געוויס אויסען נאָר די אַלגעמיינע טובה אָבער דאָך, דער וועג אויף וועלכען זיי האָבען זיך געשטעלט, יוצא צו זיין פאַר אַלע, איז דורך אַ פאַלשער און וועט קיינמאָל נישט דערגרייכט ווערען.

שלומי.

הד בהרים.

אָרגאַניזאַציאָנס פראַגען.

דאָס איז אַנערפרעהענדע ערשיינונג. די אָרטאָדאָקסיע האָט אויפגעהערט צו שרעקען זיך פאַר זעלבסט-קריטיק.

מיר האָבען אָנגעהויבען צו פערשטעהן, אַז כל זמן מיר וועלען זיך נישט מודה זיין אין אונזערע פעהלערן וועלען זיי נישט קענען ווערען אויסגעבעסערט.

און אויב הותרה הרצועה, ד. ה. נישט נאָר מען מעג נאָר מען ברויך זוכען פעהלערן, נאָך וואָס זוכען ביי זיך, אַז מען קען זוכען ביי יענעם.

איבריגעס עס איז פּראַקטישער ביים צווייטען צו זוכען, דען ביי זיך וועט מען סיי ווי נישט געפינען, ווייל קיינער זעהט נישט זיין אייגענעם הויקער •

האָבען טאַקי די אָרטס אַגודות גענומען זוכען, און אויסגעפונען אַז שולדיג איז די וואַרשאווער צענטראַלע, זי טוהט ווייניג.

דאַגעגען די יעניגע וועלכע נעמען אַן'אַנטייל אין טעטיגקייט פון וואַרשאווער צ. ק. האָבען פערשטאַנען אַז די חסרונות ברויך מען זוכען ביי די עסקנים

אַזוי לייענען מיר ווי דער ג. עסקן ה' זושא פרידמאַן בעשולדיגט די אָרטאָדאָקסישע מאַסען אין אינדיפערענטיזם און פאַסיוויטעט, ער וואונדערט זיך דעריבער

„ווי אַזוי קען מען פאָדערן אָנגעזעהענע און צופריעדענשטעלענדע מעשים פון דעם קלענעם ביסעל מנהיגים און עסקנים — וואָס האָבען שוין אַלע זייערע מחות און כחות אַוועקגעגעבען דעם כלל — ווען זיי האָבען נישט אונטער זיך קיין דיסציפּלינירטע אַרמעען; ווען די אָרטאָדאָקסישע מאַסע טהוט שוין די גרעסטע טובה, אַז גיט זיי איהר סימפּאַטיע, איהר אויער צו הערען אָבער זיי שטעלען נישט צו פערפיגונג צומאָל אין אַ קליינע מאָס זייערע גייסטיגע און מאַטעריעלע אָנשטרענגונגען". (אונזער וועג № 6)

דער ה' פרידמאַן וועלענדיג פערטיידיגען די עסקנים האָט ער זיי צונויפגעמישט מיט די מנהיגים, בעת די לעצטע האָבען לאין ערך געטוהן איבער זייער יכולת.

אָבער ווען ער שרייבט וועגען די עסקנים, אַז די לעצטע פון זייער זייט האָבען אַלץ געטוהן דאָס זיי האָבען אויסגעאַרבייט פּלענער און אַזוי ווי צו רעאַליזירען זיי ברויך מען די „גייסטיגע און מאַטעריעלע אָנשטרענגונגען" פון די מאַסען, האָבען זיך די עסקנים צו די אָרטאָדאָקסישע מאַסען געוואַנדען. נור די לעצטע ערפילען נישט זייער חוב, ווייל זיי זענען נישט קיין דיסציפּלינירטע חברים. שטעלט זיך די פראַגע, פונוואַנען זאָלען דאָס די עסקנים האָבען דיסציפּלינירטע חברים? וואָס האָבען די עסקנים געטוהן דערצו? צו האָבען זיי פּאָפּולאַריזירט דעם רעיון פון אַגודת ישראל צווישען די מאַסען?

ווען מען האָט פון פערשידענע זייטען בעשמוצט און קאָמפּראָמיטירט די אַגודה, צו האָבען אָט די עסקנים אונטערגענומען אַן'אַקציע און אויפגעוויזען די גרונדלאָזיגקייט פון אַלע בלבולים?

ה' ז. פרידמאַן האָט אויף דעם אויך אַתירוץ מספיק: „די עסקנים האָבען אַלע זייערע מחות און כחות אַוועקגעגעבען פאַרן כלל" אַלזאָ מען קען פון קיינעם נישט פאָדערן מער וויפיעל ער איז ביכולת.

אין דעם שטעקט טאַקי דער פעהלער, אין דעם סיסטעם, וואָס צוזאַמען מיט'ן מח גיעט אַוועק דער עסקן אויך זיין כח.

דאָס איז אַ פעהלער וואָס עס בעגעהן סיי די צענטראַלע סיי די אָרטס אַגודות, די יעניגע עסקנים וועלכע ברויכען זיין דער מח פון דער אָרגאַניזאַציע, די וועג ווייזער די אינציאַטאָרען, געבען דירעקטיוועץ, זיי פיהרען דורך די אַרבייט, אַרבייטען פּאַקטיש.

זאָלען מיר זיך פאָרשטעלען, ווען אַן'אַרכיטעקטאָר זאָל אַליין שלעפען, ליים, ציגעל, וויפיעל הייזער וואָלט אַזאַ אַרכיטעקטאָר אויפגעשטעלט במשך זיין גאַנץ לעבען.

ס'איז דעם שרייבער פון די שורות בעקאַנט אַ פאַקט, וואו אין אַ געוויסע שטאָדט איז דער יו"ר פון דער אַגודה, פאַקטישער סעקרעטאַר, פערוואַלטונגס מיטגליעד פון יסודי התורה, אָנפיהרער פון „בית יעקב" דאָזאַר און ראַטמאַן און האָט אַ געוועלב ביי וועלכען ער איז צוגעבינדען אַ גאַנצען טאָג.

וואָלט אַזאַ עסקן האָבען צוהילף אַ געצאָלטען בעאַמטען, וואָס זאָל דערפיהרען אין דער פּראַקטיק אַלץ וואָס דער עסקן פּלאַנט, וואָלט דער לעצטער נישט מיעד געוואָרען, און אַלץ וואָלט פונקציאָנירט אין בעסטען אָרדנונג, אַז ער האָט אָבער קיינעם נישט צוהילף נור אַזעלכע עסקנים ווי ער איז אַליין, וועלכע האָבען צו ערפילען פערשידענע פונקציעס און דאַביי זאָרגען פאַרן אייגענעם עקזיסטענץ מוזען זיי אַלץ פערנאַכלעסיגען און מיעד ווערען.

דאָס אייגענע איז מיט די צענטראַלע, אָנשטאָט צו דינגען עטליכע פעהיגע אָרטאָדאָקסישע יונגעלייט, זיי אויסבילדען אַלס גוטע רעדנער אינסטרוקטאָרען, זיי זאָלען בעזוכען די פּראָווינץ, אייפקלערען ווי געהעריג, בענוצט זיך די צענטראַלע מיט עסקנים, וועלכע קענען אַלענפאַלס זיך נישט ערלויבען [...]גען אין אַ שטאָדט עטליכע טעג איינצואָרדנ[...]ען דעם אַגודה אַפּאַראַט נאָר זיי מאַכען אַ מאָמענט[...]לען, פערבייגעהענדען עפּעס און דערנאָך בלייב[...] אַלץ ביים אַלטען.

יאָ, מען ברויך אויך נדבנ[...]ים עסקנים בענוצען אָבער דאָס איז נור אַ יוצא מן הכלל, אַ יום טוב. צו וואָכעדיגע אַרבייט, אַזעל[...]צושטעלען די אָרטס אַגודות ווי געהעריג דאָס קען נאָר געמאַכט ווערען דורך אַ בעצאָהלטען רעגולער פונקציאָנירענדען אינסטרוקטאָרען אַפּאַראַט, און ז[...]יי וועלען עס קענען מאַכען די מאַסען פאַר דיסצ[...]פּלינירטע חברים און ממילא וועט מען פערשפּאַרען צו זוכען די סבות פון אונזער פאַלג.